

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

červen 2016

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, recepty, tipy na odbornou literaturu i beletrii, zdravý životní styl, náměty na tvořivé činnosti, poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

vítejte u červnového čísla našeho časopisu. I když je soužití člověka s volně žijícími živočichy zvláště pro tu druhou skupinu mnohdy obtížné, existují situace, ve kterých jsou civilizační výtvarky zvířatům ku prospěchu. Jedná se zejména o lidské stavby, kterých využívají některé druhy jakožto své dočasné nebo trvalé příbytky. Stranou ponechme fakt, že drtivá většina z nich je vyhledává právě kvůli ubývání nebo absenci přirozených útočišť odebraných nebo zničených ve prospěch člověka. Nad tímto tématem vyvstává jedna zamyšleníhodná otázka. Jsme vůbec ochotni a schopni podělit se se zvířaty o svůj nepatrný kousek pohodlí, když se všichni na druhé straně podílíme na ničení jejich původních domovů? Ve svých obydlích hýčkáme psy, kočky, případně jiné drobné zvířectvo ze skupiny "mazlíčků", ale pokud máme tento pohled rozšířit na netopýry, jiřičky nebo rorýsy, nastává u většiny z nás problém.

Z obsahu tohoto čísla:

Vítání ptačího zpěvu v Blatné.....	2
Ovlivňuje bezzásahový režim.....	3
Výlet za ornitologií.....	3
Ekoznačky - 6. Textil.....	5
PROUD - první rok uplynul.....	5
Zvířena pískovny V Holi - Řasnici.....	6
Jakých dozná „stočtrnáctka“ změn?	7
Květnová i červnová jedovatá houba	7
Netýkavka malokvětá – jak to bude.	7
Večer s dokumentem – 28. díl.....	8
Pozvánky - červen 2016.....	9
Radost z ptačího zpěvu.....	11
Červnové zastavení.....	12
Pátá vege grilovačka.....	12

Naučili jsme se zpěvnému ptactvu sypat do krmítek, ale jakmile by se některý z ptáků rozhodl uhnízdít na našem balkóně, vymyslíme neuvěřitelné věci, jenom abychom ho odsud vyhnali. Jde o skrytý projev pýchy, nebo zakořeněné představy o tom, jak "divoká" zvířata znečistí a poškodí naše obydlí? Těžko říci. V každém případě se máme ještě co učit.

Pro všechny zájemce o tematiku synantropních živočichů jsme na červen připravili akci „Za rorýsy a netopýry při soumraku“ (viz Pozvánky na str. 9). Vydáme se při ní na některá strakonická sídliště a pokusíme se na ně pohlédnout trochu z jiného úhlu - očima živočichů, kteří se sem každoročně vydávají hledat svůj nový domov.

Přejeme příjemný začátek léta, váš Kompost. -jj-

Foto Břetislav Kocek

Ohlédnutí

Vítání ptačího zpěvu v Blatné

Začátek května byl i letos tradičně zahájen výletem na „Vítání ptačího zpěvu“. Je to akce pořádaná blatenskou organizací ČSOP ve spolupráci s ČSO. Sešli jsme se na vlakovém nádraží dne 8. května 2016 ve Strakonících a kousek po sedmé hodině jsme již ujížděli směrem k Blatné. Bylo nás šest. Krajina nám nabízela hned za Strakonícemi a po celou cestu pohledy na hojnou srnčí zvěř a s přiblížením se k Řepickým rybníkům se objevila první kaně lesní, ale i „obyčejný“ bažant obecný nebo v křovinách častý strnad obecný. Na kraji Horního Řepického rybníku jsme mohli spatřit pár kopřivek obecných. S vycházejícím sluncem bylo možno pozorovat na radomyšlském vlakovém nádraží vlaštovky obecné, které využívají stěny tamních hospodářských budov ke hnízdění. Blízko u Sedlice se nad polem vznášela poštolka obecná.

Když jsme vystoupili na nádraží z vlaku, omylem jsme se vydali opačným směrem, protože v posledních letech se tato akce několikrát konala v nedalekých Tchořovicích. Zamířili jsme tedy automaticky k nim, ze zvyku, aniž bychom si uvědomili letošní změnu. A tak jsme mohli ráno vyslechnout zpěv slavíka obecného, pěnice černohlavé a s trochou zvukové představitosti od mokřadů u nedaleké Lomnice chřástala polního. Na správné místo srazu jsme si ale vzpomněli brzy, a tak jsme se otočili a skrze ranní zámecký park za volání pávů jsme prošli přes most obkružovaný břehulemi říčními (zde v tarasu vodní regulace hnízdícími), dále přes momentálně chemicky odplevelovaný chodník a pak už k cíli naší cesty, rybníku Přední Topič. U něj již bylo pozorování ptactva v plném proudu. Letmým pohledem jsme si prohlédli ve velkém stativovém dalekohledu potápky roháče, drobné hejňko kachen a vydali se pod vedením pana Petra Pavlíka do luk za zmiňovaným rybníkem. Nechyběl ani pan Roman Muláček s povídáním o zajímavostech ptačího světa. Na kraji luk nás již očekávala rodina Loudova. První

Jak se kroužkuje, foto -vh-

zajímavostí bylo, že zkoušky kroužkovatele má již i paní Loudová, takže větší dcera nastoupila na její místo zapisovatelky. Mladší dcera odborně prohmátávala kroužky na ptáky nebo pozorovala ze své kárky ruch mezi lidmi. Pan Petr Louda vše kontroloval a měl odborný dohled. S ptactvem se nyní doslova roztrhlo nebe, neboť do sítí se chytily následující druhy: rákosník obecný, pěnice černohlavá, pěnice slavíková, pěnice hnědokřídla, sojka obecná, pěvuška modrá, drozd kvíčala, budníček větší, budníček menší, lejsek šedý a barevný klenot – slavík modráček. Vše bylo doprovázeno odborným výkladem pana Pavlíka, pana Loudy a trpělivým ukazováním ptactva paní Loudovou.

Na hmyz a jiné bezobratlé bohužel nevyšel čas. Ani monokulturní louka neskýtala dostatek podmínek pro něco zajímavého, lezoucího. Závěr „Vítání ptačího zpěvu“ se odehrál u rybníku Přední Řitovíz, kam se mnozí vydali auty po silnici a několik jedinců po polní cestě. Kdo šel pěšky, měl ještě šanci slyšet zpěv slavíka obecného a žluvy hajní. Letmo jsme zahlédli motáka pochopa a zaznamenali přelet volavky popelavé. Za rybníkem nás již čekal pan Pavlík s dalším kroužkovatelem, panem Jaroslavem Fořtem a jeho paní. Kromě pěnice černohlavé jsme si mohli prohlédnout samici lejska černohlavého. Ale to již byl závěr celé akce. Část výpravy odejela vlakem domů a my s manželkou jsme pokračovali na jihovýchodní břeh Předního Řitovíze, kde jsme mohli pozorovat na granodioritové „stepi“ ve zbytku času oblíbené bezobratlé jako např. žlutáška řešetlákového, ohniváčka černokřídleho nebo se nechat oblézat mravenci rodu *Formica*. Zajímavý byl i výskyt kozí brady nebo žlutavého porostu mochny jarní. Letmé vrtání v půdě toho příliš o bezobratlých neprozradilo, a tak v krátkém čase jsme šli zpět do Blatné a opět skrze zámecký park na vlak. To již slunce žhnulo ve své pili a konec výletu se přiblížil. Z konané akce zůstanou už jen vzpomínky a pěkné fotografie. Pořadatelé podali podle mého mínění maximum informací o životě ptactva a jeho soužití s člověkem. V neděli 15. 5. 2016 se pak konalo ještě další podobné setkání s veřejností, a to v Katovicích (viz [zde](#)).

Jen kdesi v pozadí mám myšlenku, zda někdy toto velmi vstřícné snažení organizátorů podobných akcí nevyjde naplano. Neboť vidět zblízka nádherné ptáky, fotit jejich barevné peří a dozvědět se o jejich životě je jedna věc, druhá věc je celkový přístup lidí, kteří přijdou, případně své zážitky někomu předají potom, po skončení. Myslím tím celkový zájem o zachování biotopů pro ptactvo a jiné třeba nelibivé živočichy a rostliny v lidských sídlištích. Životní podmínky pro přirozenou flóru a faunu se totiž zhoršují a nejedná se jen o prostor pro africké slony, nosorožce, mořské kytovce a barevné korálové rybky, čínskou pandu nebo deštné pralesy s exotickou flórou a faunou, jak nám předkládají sdělovací prostředky. Např. z letošního roku mám podivné mrazení nad pozdějším příletem a menším počtem rorýsů obecných do Strakonice nebo břehulí říčních do strakonické pískovny V Holi. O zmizení obojživelníků z pískovny a nepatrných bezobratlých raději příliš nemluvě. Ale o tom zase někdy jindy a jinde. -vh-

Překopávky

Ovlivňuje bezzásahový režim zadržování vody na Šumavě?

Začátkem roku proběhla internetem a částečně i médií poplašná zpráva ve formě petice z dílny lesníka Petra Martana s názvem „NE – ohrožení zdrojů vod pro Volarsko – Vimpersko – Strakonicko“. Cílila tedy i na náš region a byla předána senátu 17. února. Tiskovou zprávu k celé akci si můžete přečíst [zde](#). Skupina lidí kolem pana Martana (Komunita pro duchovní rozvoj, o.p.s.) petici navázala na poplašnou zprávu předchozí (na kterou jsme reagovali i my v [Kompostu č. 9/2015](#)). Argumentace komunity některých šumavských starostů se po extrémně suchém létě stočila právě do oblasti hydrologie: k jednoduchému myšlenkovému konstruktu – že velké rozlohy lesů s vysokým podílem suchých vzrostlých stromů mají výrazně negativní dopad na vodní režim Šumavy. Pro laické oko na první pohled logická úvaha však byla vytržena z kontextu, naroubována na událost údajně vyschlého pramene Vltavy a využita k politikaření. Měla přesvědčit veřejnost o tom, že praktikování bezzásahovosti v některých částech parku má za důsledek právě zhoršení hydrologických poměrů, úbytek spodních vod a snad i negativní ovlivnění velkého vodního cyklu.

Celá úvaha však padá pod tíhou hydrologických dat ze samotného srdce Šumavy. Skupina vědců uveřejnila v č. 1/2016 časopisu Ochrana přírody článek „**Bezzásahový režim nemá zásadní vliv na hydrologii šumavských povodí**“ (elektronicky [zde](#)). Interpretace velmi zajímavých dat vychází z dlouhodobého měření hydrologických údajů v povodí Modravského potoka (od r. 1949) – tedy právě v místech, kde byly velké rozlohy lesů postiženy kůrovcovým žírem. Za těchto posledních téměř 70 let byla porovnávána data odtoků Modravského potoka s úhrny srážek blízké srážkoměrné stanice Filipova Huť ve stejném období. Metoda porovnávající dva na sobě závislé ukazatele není výrazně ovlivňována celkovými rozdíly mezi „suchými“ a „mokrými“ periodami, naopak by měla velmi přesně reagovat na proběhlé změny v rozlohách zdravého lesa (zejména v 90. letech) a měla by postihnout tezi, že větší podíl „uschlého“ lesa znamená jeho nižší schopnost zadržovat vodu. Nic takového se však ve skutečnosti nestalo. Nebyly zaznamenány výraznější statistické trendy ani z dlouhodobého hlediska, ani ve výskytu a dopadu extrémních hydrologických situací. Zajímavé je, že loňský suchý rok (vůbec nejsušší v celém pozorovaném období) se neprojevil stejně extrémním způsobem na průtoku v Modravském potoce, ale byl „pouze“ ze skupiny let s nižšími odtoky. Výraznější číselné rozdíly byly zaznamenány jen v distribuci odtoků během jednotlivých měsíců roku, což souvisí pravděpodobně s dřívějším odtáváním sněhové pokrývky.

Zveřejněná data jasně dokazují, že ani změny v plochách odumřelého lesa neznamenaají zhoršení hydrologických poměrů území. Další indicie vedou k tomu, že daleko významnější dopad na vodní režim má degradace povrchu půd nebo některé další negativní zásahy do jejích vlastností. Přízemní vegetace na samovolně se obnovujících lesních pozemcích může mít dočasně stejný ochranný vliv na půdu a vodní poměry území jako vzrostlý les. -jj-

Foto -jj-

Výlet za ornitologií, bird watchingem nebo jak chcete, na Slovensko

Jsou chvíle, kdy člověk zatouží vypadnout z rodného místa a podívat se za hranice všedních dnů. Mnozí volí útěk za opékáním lidského krupónu na jižní pláži přímořských států i jiných prosluněných evropských zemí. Někdo se zvedne a prchá ještě dál. Podle mého, nejvíce klidu si člověk znavený narážením do informačních cedulí supermarketů a zbožím osleplých lidí užije v lůně přírody, kde je leták podobných zařízení spíše výjimkou, a ocitne se ve skupině lidí podobně smýšlejících a zájmově zatížených. A tak občas s manželkou volíme některý z výletů pořádaných Českou společností ornitologickou (ČSO) a cestovní kanceláří Primaroute s průvodcem panem Josefem Nožičkou. Tento čin se nám letos podařil na přelomu dubna a května, kdy jsme po tuzemské ochrannářské honičce konečně usedli dne 28. 4. 2016 v Praze společně se známými ornitology a pozorovateli ptactva do autobusu a vyjeli jsme za přírodou na Slovensko. Cílem cesty byla oblast v okolí města Michalovce. Ještě než začnu s toulkou skrze naši cestu, musím dodat, že článek není úplným výčtem toho, co jsme viděli za ptactvo nebo jinou faunu či flóru, ale pouhým náhledem, jak jsme výlet a přírodu vnímali společně s manželkou.

Cesta přesahující 700 km ubíhala díky šikovnosti řidičů velice rychle, a tak z noční tuzemské jízdy je možno zaznamenat zastávku pro další účastníky v Brně s pohledem na noční Špilberk a pak zastávku v Uherském Hradišti. Další probuzení bylo pro mě skoro až tradiční. Bylo to na místě mezi hradbou Vysokých Tater na straně severní a Nízkých Tater na straně jižní., kde jsme stavěli i v roce 2012 při zájezdu s jinou cestovní kanceláří do nedaleké Rožňavy. Takže mohu k tomuto místu doložit tehdejší zajímavý nález měkkýše tmavoretky bělavé (*Monacha cartusiana*) žijící v mezi pod benzínkou Hybe. Další cesta pokračovala s pohledem na velkolepé scenérie zmíněných pohoří, na kterých ještě místy ležel sníh. Počasí bylo příjemné, mírně přeprchalo, horko nebylo. Nutno poznamenat, že v této oblasti Slovenska již kvetla řepka, šeříky a stromy již měly

Senianské rybníky, foto -vh-

listy. Celkově by se dalo napsat, že jaro zde nastalo asi o týden či deset dní dříve než v jižních Čechách. Ještě rychlé převlečení do terénního oblečení na čerpací stanici nedaleko Michalovců a okolo deváté hodiny jsme dospěli na první cíl naší cesty, obec Iňačovce. Tam nás čekali již členi slovenské ornitologické společnosti, SOS Birdlife Slovensko. Ujali se nás a jali se vyprávět o tom, jak místní ptačí ráj, naučnou stezku „Vtáčím rájom – Senianske rybníky“ zakládali. A také o historii tohoto území a o přírodních zajímavostech. Během jejich vyprávění nedaleké osamělé čapí hnízdo ožilo, a tak jsme najednou měli první „úlovek“. Přiletěl čáp bílý (*Ciconia ciconia*) a začal se předvádět. Spouště fotoaparátů měly první práci. Pak se vyrazilo. První zastávka byla na kraji ruderalního stanoviště, snad divoké skládky za účelem pozorování motáků pochopů (*Circus aeruginosus*), kukaček obecných (*Cuculus canorus*) nebo čejek chocholatých (*Vanellus vanellus*). Nad hlavami se objevili rackové chechtaví (*Larus ridibundus*) a ojediněle racek bělohlavý (*Larus cachinnans*) – určení nejisté. Zaznamenali jsme i rorýse obecné (*Apus apus*). Moji pozornost ale také zaujaly ulity měkkýše páskovky žíhané (*Cepaea vindobonensis*) nebo trojzubky stepní (*Chondrula tridens*). Slovenští ornitologové vsutku vybrali naši stezku velmi dobře. Vedla citlivě obhospodařovanými lukami, mezi drobnými přírodními depresemi naplněnými vodou, a tak jsme mohli poslouchat typické „kuňk, kuňk“ kuněk ohnivých (*Bombina bombina*). Zajímavostí bylo nalezení tmavého, černého brouka kozlíčka rodu *Dorcadion* zachyceného na stéble uprostřed jedné takové tůňky. Mnohé z nás také zaujal drobný pěvec konipas žlutý (*Motacilla flava*). Takřka v poledne jsme došli k technické památce, vahadlové pumpě uprostřed polí s hnědou půdou, která sloužila k napájení dobytka. V nedalekém hájku jsem vyfotil lišaje kyprejového (*Deilephila porcellus*). Ale to už mně skupina unikla přes Čiernou vodu k prvnímu ze Senianských rybníků, kde byla ptačí pozorovací věž. Z ní jsme mohli vidět třeba poláky malé (*Aythya nyroca*), kvakoše noční (*Nycticorax nycticorax*), strnady rákosní (*Emberiza schoeniclus*), rybáky černé (*Chlidonias niger*) a jiné vodomilné ptactvo. Nad hlavami nám často přeletěla volavka bílá (*Ardea alba*) nebo volavka červená (*Ardea purpurea*). Každý si něco našel. Zde jsme také uviděli barevné motýly, pestrokřídlece podražcové (*Zerynthia polyxena*), ale také „pavučinou“ zapředené hlohy a trnky, což bylo dílo drobného motýla, předivky. Naše cesta po krátkém občerstvení pokračovala podél toku Černé vody k centru rybářství. Během putování jsme se setkali s hnízdem moudivláčka lužního (*Remiz pendulinus*), v rozlehlých lukách s čápem bílým (*Ciconia ciconia*), ale také s otakárkem ovocným (*Iphiclides podalirius*) nebo „obyčejným“ okáčem lučním (*Maniola jurtina*). Blízko vody již rozkvétaly kosatce žluté (*Iris pseudacorus*) a v podmáčených lukách bledule jarní (*Leucojum vernum*). U centra rybářství je odchovna bílých domácích husí, které si nás zvědavě prohlížely. Ale to se již náš čas přiblížil k odjezdu do naší ubytovny. Zbývalo jen ujít 2 - 3 km vedoucí uprostřed luk k obci Iňačovce. Jenže i zde byla pro mě malá zastávka. Kromě bramborníčka černohlavého (*Saxicola torquatus*) zde v přírodním kanálu žijí měkkýši okružák ploský (*Planorbarius corneus*), terčovník kýlnatý (*Planorbis carinatus*), uchatka toulavá (*Radix auricularia*) a na rostlinách jantarovka úhledná (*Oxyloma elegans*).

Pestrokřídlec podražcový, foto -vh-

Pozdě odpoledne jsme dorazili do ubytovny Breza na jižním břehu přehradní nádrže Zemplínská šírava, kterou provozuje pan Milan Chýrik. Ubytování bylo mírně spartánské retro, což se nechá vzhledem k počtu účastníků a přírodovědnému rázu zájezdu pochopit. Bylo to vyvážené péčí obsluhy a majitele ubytovny. Nutno je pochválit také místní točené pivo, kterému přišli sluncem vyhřátí účastníci zájezdu na chuť. Mnozí ještě ten den vyrazili k břehům zmíněné přehrady, a kdo šel, měl možnost ještě před večerí vidět kromě potápek ro-

háčů (*Podiceps cristatus*) a labutí velkých (*Cygnus olor*) také čiperně po břehu pobíhající písky obecné (*Actitis hypoleucos*) nebo ve stínu pobřežních křovin se brodící slípku zelenonohou (*Gallinula chloropus*). -vh-

Kompletní zápis (včetně zbývajících dnů) si můžete přečíst [zde](#).

Ekoznačky - 6. Textil

Jelikož je problematika značení ekologicky šetrnějšího textilu poměrně komplikovaná a v této oblasti existuje celá řada ekoznaček, nebudeme se věnovat každé z nich zvlášť, ale pokusíme se v rámci tohoto dílu seriálu o základní shrnutí celé problematiky. Odkazujeme rovněž na pokračování seriálu „Večer s dokumentem“ v tomto čísle (str. 8), které se zabývá stejným tématem a nabídne snímek velmi alarmující.

Textilní průmysl patří v rozvojových zemích i globálně mezi nejvýznamnější znečišťovatele životního prostředí. Stává se také jedním z nejviditelnějších symbolů globalizace s těmi nejvíce negativními dopady – chemikáliemi zamořeným životním prostředím, dětskou prací a zdravím a životy ohrožujícími pracovními podmínkami. Potřeba kvalitních ekoznaček v této oblasti je tedy velice žádoucí. Na druhou stranu je problematika velmi složitá, protože se jedná o odvětví lidské činnosti zasahující do mnoha aspektů našich životů.

Úspěšných projektů a řešení není zatím mnoho a někdy představují pouze menší zlo ve volbě alternativ. Je to však samozřejmě lepší než před problémem zavírat oči.

Otázku negativních dopadů produkce bavlny a dalších plodin na životní prostředí řeší několik ekoznaček, mezi nimiž jsou nejrozšířenější ty, které odlišují oblečení vyrobené z plodin vyprodukovaných v systémech ekologického zemědělství – vžil se pro něj označení organický textil nebo biotextil (logo Soil association úplně vlevo nebo certifikát GOTS – druhý zleva). Certifikace upravuje i některé výrobní procesy konečného oblečení. Pokud nás zajímá kompletní životní cyklus textilního výrobku, je řešením tzv. udržitelný textil (sustainable textil – logo třetí zleva). Tato ekoznačka se vztahuje i na šetrné postupy při výrobě textilu z umělých materiálů (např. oblečení z recyklovaných plastů). Nad důstojnými pracovními podmínkami při výrobě textilu dohlíží ekoznačka Fair wear foundation (zcela vpravo). Tato problematika se prolíná i s certifikací Fair trade. Některé textilní výrobky nesou i certifikáty všeobecně šetrných výrobků jednotlivých zemí (u nás certifikace Ekologicky šetrný výrobek – viz [druhý díl](#) tohoto seriálu). Přehled některých dalších ekoznaček, certifikátů a společností naleznete [zde](#). Zajímavé souvislosti oděvního průmyslu se dozvíte také [odsud](#).

Kromě využití výše popsaných ekoznaček a certifikátů můžeme v našem plánování nákupu textilu následovat několik základních ekospotřebitelských doporučení. Kupovat pouze zboží, které nutně potřebujeme, nenechat se negativně ovlivňovat reklamou ani uměle vytvořenými módními trendy. Často poměrně kvalitní a rozmanité zboží nalezeme v obchodech z druhé ruky. Životní cyklus textilních výrobků prodloužíme nákupem pouze kvalitního zboží. Namísto pořízení nového výrobku můžeme zvážit možnost jeho opravy. Nehodící se oblečení můžeme i vyměnit v rámci nejrozličnějších tematických burz nebo prostřednictvím internetu. V dnešní době již existuje na trhu velké zastoupení textilu z alternativních surovin (len, konopí, bambus atd.). Jedná se o materiály šetrnější k životnímu prostředí, ve většině případů získávané v režimu ekologického zemědělství. Velké části negativních dopadů výroby textilií se vyhneme, upřednostníme-li českého výrobce. -jj-

PROUD - první rok uplynul rychleji než voda

Loni na jaře se horažďovický Dům dětí a mládeže rozrostl o nové pracoviště, pobytové centrum environmentálního vzdělávání a 25. dubna oslavil PROUD - Envicentrum Podbranský mlýn své první narozeniny. Ani po třech letech věnovaných projektu, rekonstrukci, přípravě výukových programů a pilotní výuce jsme po úspěšném zakončení projektu loni v červnu neměli mnoho času k odpočinku. PROUD se aktivně zapojil do realizace letních táborů a od začátku školního roku se začal naostro věnovat svému poslání - environmentálnímu vzdělávání a osvětě školáků i široké veřejnosti.

První rok činnosti se nesl v duchu doladování detailů a zabydlování nového domu, týmu i výukových programů, ale také realizace mezinárodního projektu Energie bez hranic finančně podpořeného Česko-německým fondem budoucnosti. Díky němu do PROUDu na 3 týdenní pobytové kurzy zavítali čeští i němečtí žáci z partnerských škol z Klatov, Chanovic, Sušice, Rodingu, Grafenau a Zwieselu. Nejen žáci na kurzech, ale i zástupci z řad široké veřejnosti z regionů s plánovanou výstavbou hlubinného úložiště jaderného odpadu v Čechách i Bavorsku využili možnost setkat se v PROUDu k výměně zkušeností a názorů na využívání jaderných elektráren a na přístup k výrobě elektrické energie v obou zemích.

Envicentrum se však nezaměřuje pouze na práci s německými či smíšenými školními kolektivy. Prakticky ihned se podařilo navázat spolupráci s oběma horažďovickými

školy. Ať už se jednalo o ztvárnění dynamického modelu růstu fazole v rámci oslav Dne Země na ZŠ Blatenská či o první ročník mezinárodního dne GIS pro popularizaci geografie a geoinformačních technologií se ZŠ Komenského. V průběhu podzimu i jara se do envicentra vrátily školy, které Horažďovice navštívily v rámci pilotní výuky, a k nim přibyl i nováček, díky kterým je kapacita pobytových kurzů pro školní kolektivy beze zbytku obsazena až do konce letošního školního roku. Jediné, co můžeme školám aktuálně nabídnout, jsou jednodenní terénní exkurze. Od září se školy mohou opět těšit na prověřené tří až pětidenní pobytové kurzy věnované kulturní krajině a zemědělství, přírodě ve městě nebo energiím, ale i na novinky věnované vodě a říčnímu ekosystému, paměti krajiny a zaniklým obcím na Šumavě či stmelování nových kolektivů.

Zájemci zejména z řad dětí a seniorů se mohou do PROUDu podívat i o prázdninách. Celý tým se stejně jako loni podílí na realizaci tradičních letních akcí pořádaných DDM Horažďovice, ke kterým jsme přidali i novinky využívající zázemí envicentra. Mladí badatelé si přijdou na své na táboře „O tajemství vesmíru, přírody a tak vůbec...“ a nejen senioři s vnoučaty mohou využít komfortní ubytování v PROUDu na táboře „S babi a dědou na mlýně a na statku“.

PROUD pravidelně otevírá své dveře i široké veřejnosti. Poměrně velké oblibě se těší páteční přednášky a besedy z cyklu „Setkání s osobností“, v rámci kterých jsme měli tu čest v PROUDu přivítat např. správce české vědecké stanice v Antarktidě Pavla Kaplera, geografa a limnologa Miroslava Šobra nebo fotografa a znalce Šumavy Jana Kavaleho. Úspěch mají také sobotní výtvarné dílny a nadšence jsme přivítali i na projekcích snímků z festivalů Ekofilm a Jeden svět.

Envicentrum poskytlo zázemí i několika seminářům pro odbornou veřejnost. Na podzim se v PROUDu setkaly učitelky mateřských škol s britskou popularizátorkou vzdělávání v přírodě paní Juliet Robertson, která v doprovodu Michala Medka, vedoucího střediska ekologické výchovy Kaprálův mlýn, představila koncept „Vzdělávání venku“. V únoru zkušený ekopedagog ze střediska ekologické výchovy SEVER pozvali zástupce škol z plzeňského i jihočeského kraje k účasti na programu „Škola pro udržitelný život“. V dubnu proběhl seminář Tomáše Růžičky pro průvodce, pracovníky muzeí či infocenter zaměřený na interpretaci místního dědictví.

Nutno podotknout, že nejhektičtější období konce školního roku a letních prázdnin PROUD i DDM Horažďovice teprve čeká. Nezbyvá proto než popřát všem jeho zaměstnancům mnoho sil a nadšení, díky kterému opouštějí školáci, táborníci i ostatní návštěvníci PROUD i DDM s úsměvem. Více informací k envicentru, pořádaným programům a akcím naleznete na webu:

<http://www.envicentrum.eu/>

Zuzana Drábková Trojanová

Výukový program „Co žije u krmítka?“, foto Zuzana Drábková Trojanová

Zvířena pískovny V Holi - Řasníci (*Strepsiptera*)

Řasníci jsou v rámci hmyzu velmi podivnou skupinou a dlouhá léta se nevědělo, které skupině jsou příbuzní. Dnes se dá s jistotou říci, že jejich nejbližší příbuznou skupinu tvoří brouci.

Andrena vaga parazitovaná řasníky, foto Pavel Krásenský

jeho neparazitovaní příbuzní. V pískovně V holi byl zjištěn nejjižnější výskyt řasníků v ČR na samotářské včele *Andrena vaga*. **Jakub Kadlec**

Většinu života stráví řasníci jako parazité, jejich larvy se vklíní mezi jednotlivé zadečkové články různých samotářských včel a vos. Takto přichycené na svého hostitele prodělají další vývoj, samčí larvy se změní v kuklu a posléze v dospělce, zatímco samičí larvy jsou rovnou schopny rozmnožování. Z toho také vyplývá velký rozdíl ve vzhledu dospělých řasníků. Samičky zůstávají nepohyblivé a mají velmi zjednodušené vakovité tělo, které slouží jen k produkci dalších larev. Většina jejich těla je ukryta v hostiteli a vykukuje pouze zadeček. V jedné včele či vose se může vyskytovat i více samiček. Naopak samečci aktivně létají a hledají napadené včely a vosy a páří se se samičkami. Samečci mají rozvětvená tykadla a zachovanou pouze druhou pár křídel. Samečky můžeme vidět v přírodě jen velmi zřídka, protože žijí krátce. Krátký život je dán tím, že nemají ústní ústrojí a nemohou přijímat potravu.

Zajímavé je, že parazitovaný hmyz často žije o poznání déle, než

Jakých dozná „stočtrnáctka“ změn?

Do uzávěrky červnového Kompostu stále ještě nebylo známo, jak dopadlo projednávání novely zákona o ochraně přírody a krajiny (114/1992 Sb.). Ostře sledovanou je zejména diskuze nad podobou a hospodařením v národních parcích. Největší dopad by mohla mít pochopitelně na křehký „klid zbraní“ v šumavském národním parku. Kvalitní shrnutí informací z dosavadního projednávání přináší server Ekolist.cz [zde](#). Rozebírá podobu novely a pozměňovací návrhy zejména v kontextu bezzásahovosti v části území NP a také omezení spekulací s lukrativními pozemky a výstavby v přírodně hodnotných částech zejména Šumavy. Jak už to tak bývá, tak některé projednávané body jsou z pohledu ochrany přírody pozitivní, jiné už méně. Novela např. počítá s převodem až poloviny rozlohy parku do zóny tzv. divoké přírody. Nevymezuje však nikdy, ani konkrétní rozlohu této plochy. Některé pozměňovací návrhy se snaží zjednodušit způsob, kterým by mohly být rozprodávány pozemky nejen na území národních parků, ale v národních přírodních památkách a národních přírodních rezervacích. Nejpodstatnější změnou se jeví patnáctileté moratorium na změny zonace národních parků. Pokud bude schváleno, mělo by přispět ke stabilizaci situace zejména na Šumavě. Zastánci „lesnického“ způsobu hospodaření by rádi do zákona protlačili klauzuli, která by nadřadila zachování vodohospodářských principů zájmům ochrany přírody. Jak však dokazuje studie, jejíž některé výstupy jsou k dispozici na str. 2, nemá šumavská bezzásahovost významné negativní důsledky na vodní poměry tohoto území.

Z všeobecného pohledu a dostupných informací má novela zákona o ochraně přírody a krajiny potenciál posílit poslání národních parků – tedy možnost sledovat přírodní pochody neovlivněné člověkem a pomoci je ochránit před tlakem na ekonomické využití těchto cenných území. Jak to však konkrétně dopadne, dozvíme se možná až s odstupem několika let. -jj-

Květnová i červnová jedovatá houba

24. května 2014 jsme při výletu ZO ČSOP Strakonice do Písku našli pod habrovým živým plotem vláknici začervenalou neboli Patouillardovu (*Inocybe erubescens*). Tato houba je uvedena v brožurce "Vzácné houby Plzeňského kraje", i když není součástí Červeného seznamu hub ani nijak chráněná. Vyskytuje se totiž spíše v teplejších oblastech a má ráda vápenité půdy. Žije v symbióze s buky, duby, habry, lískami, lipami, javory a vzácně i borovicemi. Dost často roste i v parcích či v okolí starých zřícenin hradů. Najít ji můžeme od května až do září, nejvíce plodnic v červnu. Vzhledem k vysokému obsahu muskarinu je smrtelně jedovatá. Zaměnit bychom ji mohli s jedlou závojenkou podtrnkou (*Entoloma clypeatum*), rostoucí však pod růžovitými dřevinami. Vláknice začervenalá nemusí mít vždy výraznou červenou barvu, může být bělavá. Roste také ve stejné době i na stejném stanovišti jako jedlá čirůvka májovka (*Calocybe gambosa*), která má však silnou moučnou vůni a postrádá jakékoliv červené tóny na klobouku, třeni i dužnině. Chuť vláknice začervenalé je mírná, vůně je slabě ovocná až nepříjemná, připomínající výrazný parfém. Na fotografii je tato houba z výletu ŠK Strakonice do Dobříše z 25. 6. 2013, kde byla nalezena v lipové aleji u zámku.

Eva Legátová

Foto Eva Legátová

Použitá literatura:

HAGARA, L., ANTONÍN, V., BAIER, J.: Houby, Aventinum, Praha, 2001.

HOLEC, J., BIELICH, A., BERAN, M.: Přehled hub střední Evropy, Academia, Praha, 2012.

MIKŠÍK, M.: Poznáváme jarní houby, Grada, Praha, 2013.

SMOTLACHA, M.: Smotlachův atlas hub, Cesty, Praha, 1999.

ZELENÝ, L. (editor): Vzácné houby Plzeňského kraje, Krajský úřad Plzeňského kraje, Odbor životního prostředí, Plzeň, 2013.

Netýkavka malokvětá – jak to bude letos?

Jak jsme psali už vícekrát (viz Kompost [č. 6/2012](#), [11/2012](#), [7/2013](#) nebo [8/2013](#)), Strakonicko je jednou z oblastí s velkým rozšířením invazní netýkavky malokvěté. Je to nenápadná rostlina s drobnými žlutavými kvítky. Vyskytuje se skoro všude, ale jejím typickým stanovištěm je vlhký, stinný les. Je příbuzná s další zavlečenou netýkavkou (žláznatou – s nápadnými růžovými květy a častým výskytem podél vod), ale i s domácí netýkavkou nedůtklivou (která má květy velké, jasně žluté). Tak jako např. králíci v Austrálii se kdysi silně rozmnožili z toho důvodu, že tamní příroda s nimi nepočítala, je to podobné s dalšími druhy organismů zavlečenými na nová území. Konkuruje původním druhům a vytlačují je z jejich přirozeného prostředí, protože mají proti nim dočasnou výhodu. Během let se někteří predátoři nebo paraziti apod. přizpůsobí a začnou jejich stav vyregulovat, ale než k tomu dojde, trvá často velmi dlouho.

Strakonická ZO ČSOP tedy každým rokem zaměřuje své dobrovolnické aktivity mimo

Foto -ah-

hrdlickova@knih-st.cz nebo na číslo 380 422 720.

-ah-

jiné i na to, aby byla netýkavka malokvětá aspoň zčásti pod kontrolou. Na zvlášť cenných lokalitách s dosud bohatou původní květenou se provádí nejen pozorování, ale i přímá regulace, protože není jisté, jak by to bez vytrhávání kvetoucích netýkavek dopadalo. Ještě máme v příliš živé paměti doby, kdy jsme v těsné blízkosti nejcenější části smíšeného lesa na Kuřidle museli každoročně vysekávat velkou plochu s jejich souvislým výskytem kosami a s obavami jsme sledovali, jak do vedlejšího zapojeného porostu se sice příliš šířit nemohou, zato ale pod stromy nebo podél cest se objevovalo stále více a více jedinců. Pokud by se opakovaně vysemenily, mohly by ohrozit výskyt náprstníků a jiných domácích druhů. Ubraly by jim živiny, světlo, atd. Zároveň by je omezovaly i tím, že netýkavka vysílá do půdy látky škodící růstu jiných rostlin. Možná by se ani tak nic vážného nestalo, ale podle našeho názoru je lépe tomu předcházet. A navíc cenné porosty vypadají bez netýkavky mnohem pěkněji, což je důležité při vzdělávacích akcích pro veřejnost.

Na dvě takové procházky jste teď v červnu srdečně zváni – jde o páteční schůzky přírodovědného kroužku MOPíků, z nichž jedna bude směřovat na Kalvárii (3. 6.), druhá na Kuřidlo (10. 6.) - blíže viz str. 9. Kroužek není určen jen pro rodiče s dětmi k hravému poznávání, ale i pro kohokoliv, kdo má starost o stav naší přírody a chtěl by se něco více dovědět o možnostech její ochrany. A pokud by měl někdo chuť pomáhat při dobrovolnických činnostech, dejte nám prosím vědět na adresu

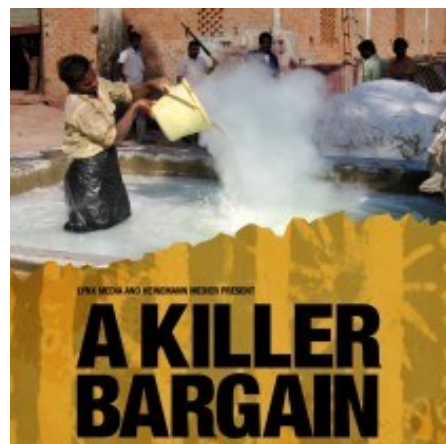
Večer s dokumentem – 28. díl – Ukrutně dobrá koupě

Dokument, který vám představím dnes, úzce souvisí s pokračováním seriálu o ekoznačkách (str. 5). Dánským dokumentaristům se v roce 2006, kdy film vznikl, podařilo proniknout k samotné podstatě výroby možná velké části textilních výrobků nejen pro nadnárodní obchodní řetězce známé i u nás (Jysk, Ikea a některé další). Odhalili a natočili mnohdy až neskutečné pracovní podmínky pěstitelů bavlny a jejich zpracovatelů nebo děsivé a zcela nekontrolované znečišťování životního prostředí v chudých částech Indie. Dokument zachycuje také mlžení představitelů firem, které za vidinou finanční úspory při nákupu takto vzniklého zboží vědomě klamou své zákazníky.

V dokumentu uvidíte negramotné zemědělce, kteří nemají šanci si přečíst doporučení k nošení ochranných pomůcek při aplikaci nebezpečných pesticidů pro pěstování bavlny – ve většině případů látek, které byly pro svou škodlivost v Evropě zakázány a jejichž distribuce a výroba se přesunula právě do východní Asie. Také pohled na dělníky stojící bez jakýchkoli ochranných pomůcek po pás v bazénech s chemikáliemi pro bělení nebo barvení textilu je neuvěřitelný. Nemluvě o obřích nádržích, které volně propouštějí smrtelně nebezpečné látky do podzemních vod.

Hodinový snímek, který odhaluje důsledky globalizace v jedné z nejhorších podob, však přináší i možné alternativy. V samotné Indii existují i podniky, které se chovají ke svým pracovníkům a k životnímu prostředí zodpovědně – jeden z nich v rámci dokumentu navštívíte. Nejpodstatnější pro celkovou změnu je však tlak nás zákazníků na odběratele produktů s těmi možná nejrozsáhlejšími environmentálními dopady dnešní doby.

Dokument, který by se mohl jmenovat rovněž „Obchodníci se smrtí“ (což je ve filmu několikrát zmiňováno) je ke zhlédnutí [zde](#). Snímek získal i poměrně vysoké hodnocení v žebříčku ČSFD – 86 %. Některé další dokumenty s touto tematikou, i když většinou v anglickém jazyce, naleznete [zde](#). -jj-

Pozvánky - červen 2016

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Farmářské trhy Strakonice

Pátek 3. a 17. 6., 13 - 17 hod., 1. nádvoří strakonického hradu. Pokračují pravidelné trhy na strakonickém hradě. Těšit se můžete opět na bohatou nabídku farmářských a regionálních potravin s důslednou kontrolou původu (zboží ze supermarketu u nás nekoupíte). Chybět nebudou ani ře-

meslné výrobky, zdravé občerstvení a prostor před ZUŠ bude opět zdarma poskytnut k prodeji drobných přebytků bez účastnického poplatku. Červnové termíny budou poslední před letní pauzou. Více informací a seznamy prodejců před každým termínem můžete sledovat na farmarsketrhy.strakonice.eu. Kontakt pro přihlašování prodejců: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Za rorýsy a netopýry při soumraku

Úterý 7. 6., sraz ve 20 hod. u Mlýnského náhonu pod Hvězdou. Vydejte se s námi na přírodovědnou vycházku, během které se pokusíme zmapovat hnízdění rorýsů a výskyt netopýrů na některých strakonických sídlištích. Poznáte zajímavé živočichy využívající městské prostředí a lidská obydlí. Dozvíte se více také o jejich ochraně. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem a ČSOP zvou dospělé i děti:

Výstavky

Ukázky kvetoucích rostlin na určování, pokračuje akce **Paměť strakonických stromů a Nejlepší knihy** - v půjčovně pro děti a dospělé na pobočce Za Parkem (Husova ul. č. 380).

Burza námětů na cestování

Středa 8. 6.: beseda s promítáním – **Vihorlat, Zemplínská šířava a další místa.** Od 17.00 v promítacím sále strakonického gymnázia. Kdo by chtěl **příspěť svými tipy** na zajímavá putování, vyzkoušené dobré ubytování atd., může se předem hlásit na hrdlickova@knih-st.cz nebo na 380 422 720.

Doplňky k oblečení z knoflíků a plsti

Čtvrtek 9. 6.: **Tvořivý podvečer s Alenou Šimáčkovou.** Mezi 17:00 – 19:00 na pobočce ŠK Za Parkem (lze přijít kdykoliv mezi 17. a 19. hodinou, třeba jen na podívání). Materiál a potřeby k předvedení a vyzkoušení budou připraveny, ale hodilo by se přinést si i vlastní (knoflíky, odstřížky plsti nebo silných látek, drobné ozdoby, jehly, nitě, nůžky...).

Strakonické příběhy XXX.

Úterý 14. 6.: **Karel Skalický: Císař ve Fezárnách.** Vše jen ku chvále vlasti a krále. **Návštěva našeho zeměpána Františka Josefa I. ve Strakonících v září 1905 v širších souvislostech.** Další vyprávění regionálního historika v rámci rozsáhlejšího strakonického cyklu, doprovázené projekcí různých dokumentů a vyobrazení. **Od 18:00 ve společenském sále ŠK na III. hradním nádvoří.**

Přírodovědný výlet do Katovic

Sobota 18. 6.: **Sraz v 11:35 na zastávce MHD Mír. V 11:43 jede autobus do Katovic, kde se před ZŠ sejdeme s Františkem Langmajerem.** Necháme si **od něj ukázat nově vysázené stromy, přírodní zahradu (s odborným komentářem) a další zajímavosti.** Zpět pojedeme např. v 17:00 nebo půjdeme pěšky.

Podvečerní čtení na pobočce

Pondělí 20. 6.: **čtení pro dospělé i děti** (každá skupinka může být i zvlášť). Přijďte se podělit o hezké úryvky z vašich oblíbených knih (které byste např. chtěli doporučit na dovolenou) a poslechnout si jiné. Vaše čtení není podmínkou, můžete jen posedět a potěšit se, vyměnit si tipy. 17 – 19 hod. v půjčovně v Husově ulici (lze přijít kdykoliv mezi 17. a 19. hodinou, třeba jen na část programu).

Hraní na kantely

Neděle 26. 6.: **další společné hraní na kantely** (vyrobené při akcích ŠK), případně i další nástroje. Koná se **od 18.00 na pobočce Za Parkem** (v Husově ul. č. 380) ve spolupráci se spolkem Spona. **K poslechu nebo i zpěvu zveme také veřejnost.**

Schůzky přírodovědného kroužku MOPíků

Pro předškolní a mladší školní děti, rodiče aj. **Sraz vždy v pátek v 16:00 před hradem u kanceláře CIAO.** **3. 6.** půjdeme na **Kalvárii** a po cestě se zastavíme u **Švandovy lípy.** **10. 6.** budeme s **kelímkovou lupou zkoumat přírodu na Kuřidle** a **17. 6.** na **Ryšovech.** Při všech těchto schůzkách ukážeme místa s výskytem vzácných rostlin a ukážeme, jakým způsobem se postupuje při vytrhávání invazní netýkavky malokvěté. **24. 6.** pojedeme sedlickým spojem do

Domanic (jede v 16:35 z autobusového nádraží) a oslavíme tam příchod prázdnin. Zpět jede v 18:36 vlak.

Více na na pobočce ŠK Za Parkem (380 422 720, hrdlickova@knih-st.cz). -ah-

Šmidingerova knihovna zve:

Knihovna na cestách

Každý červnový víkend můžete využít služeb knihovny v areálu venkovního plaveckého stadionu ve Strakoněch. Zpříjemněte si letní lenošení u vody knížkou, časopisem, komiksem, kriminálním příběhem či romantickou povídkou. Půjčit bude možné i jednoduché stolní hry.

Světlo

25. 5. - 27. 6. - Výstava výtvarných prací žáků ZUŠ, třídy PaedDr. Jarmily Lískovcové a Mgr. Ivany Schwarzové.

Upoutat mračna, Básnický obraz Sidonie Nádherné

Čtvrtek 2. 6. - Autorské čtení Ondřeje Fibicha z nové knihy. ŠK, společenský sál, 17:00.

Slavnostní Pasování prvňáčků na čtenáře

7., 8. a 9. 6. - ŠK, společenský sál, od 8:30.

Autobusový zájezd do okolí Horšovského Týna

Úterý 7. 6. - výlet s literárním programem je určen přednostně pro členy Akademie volného času, v případě volných míst pro čtenáře Šmidingerovy knihovny. Cena 170,- Kč, aktivní členové AVČ 120,- Kč. Přihlášení se a zaplacení v čítárně ŠK.

Vícehlasy

Pondělí 13. 6. V dalším z mimořádných setkání s inspirujícími osobnostmi přivítáme dramaturga ČT, režiséra, spisovatele a písničkáře **Bedřicha Ludvíka** a výtvarníka - dřevaře, autora knih, vypravěče **Martina Patříčného**. Témata besedy budou Stromoví a my a Z kotelny do televize, z lesa do ateliéru. ŠK, společenský sál, 17:00, Vstupné 40,-Kč.

Kurzy počítačové gramotnosti

Přednostně pro čtenáře ŠK, úterý 14. 6. - **Základy práce s počítačem** (pro úplné začátečníky), ŠK, studovna, 9:00–10:30, MS Word, ŠK, studovna, 13:00-14:30. Zájemci se musí na kurz přihlašovat osobně, proti vratné kauci 100,- Kč.

Tvořivá dílnička pro děti – Tučňáčci

Čtvrtek 30. 6. – ŠK, oddělení pro děti, 8:00-11:00.

StB ve světle faktů

Úterý 21. 6. – přednáška spisovatele, historika a publicisty **Petra Pacáka**. ŠK, společenský sál, 17:00.

Pozvánky odjinud:

Víkend otevřených zahrad

Sobota 11. 6., 9:00 - 15:00. Školní přírodní Duhová zahrada při MŠ Holečkova 413 bude otevřena pro zájemce z řad veřejnosti, součástí budou 2 - 3 komentované prohlídky a aktivity pro děti.

Drobné smetí

Stahují se nad Roundupem mračna?

Evropská komise zatím neprodloužila povolení pro prodej přípravku Roundup. Více se

dočtete [zde](#). Dlouhodobě panují pochybnosti o zdravotní nezávadnosti tohoto přípravku. Známy řetězec Hornbach se rozhodl z tohoto důvodu Roundup a jemu podobné přípravky dále neprodávat (viz [zde](#)).

Mláďata divokých koní a pratura v Milovicích prospívají velmi dobře, přibylo i zubřátko

V [č. 2/2015](#) jsme psali o návratu velkých býložravců do naší krajiny a v [č. 4/ 2016](#) o prvních mláďatech v milovické oboře. Žhavé novinky z této přírodní rezervace naleznete v článku [zde](#) a také [zde](#).

Literární okno

Radost z ptačího zpěvu

„...Slavíka vynáší celý svět pro skvostné zvuky jeho, leč slavík není přece tím, čím drozd je v našich lesích. Slavík je výtečný virtuos, ale drozd nadaný komponista. Opičák mezi ptactvem, kos, naučí se po slavíku tlouci, že hlasy jejich téměř ani rozoznati nelze, ale drozda nepostihne – ten je pro něj vždy originálním. Drozd je, abych tak řekl, hudebním géniem v miniatuře. Každé zašumění zvadlého listu, každé zaskřípání úpící sosny dá mu novou pohnutku ke tvoření nové melodie...“

S chutí bych vás teď nechala hádat, kdo je autorem tohoto vyprávění, jenže asi by to bylo nepřiměřeně těžké. Jde totiž o velmi slavného lékaře, ale dnes už málo známého spisovatele **MUDr. Josefa Thomayera** (1853 – 1927). V jeho době se o tom ovšem vědělo, že patří k ústředním osobnostem našeho literárního života. Nejen pro vlastní dílo, ale i vzhledem k přátelství s mnoha dalšími osobnostmi. Pro svého spolužáka Emila Frídu vymyslel pseudonym Jaroslav Vrchlický, Aloise Jiráka inspiroval k napsání Psohlavců, blízký vztah s ním měli například i Karel Václav Rais, Josef Václav Sládek, Mikoláš Aleš, Josef

Drozd zpěvný, foto -vh-

Václav Myslbek, Jan Neruda, Zikmund Winter, Karel Matěj Čapek-Chod nebo Svatopluk Čech. O tom všem si můžeme podrobněji povídat v úterý 7. 6., kdy jste zváni na výlet po stopách významných osobností Chodska (mezi ně patřil právě i J. Thomayer – rodák z Trhanova). Ale vraťme se zatím zpátky k drozdovi, jeho podivuhodnému zpěvu a dalším slovům z knížky „**Život v trávě**“:

„...Teď zakdáká, jako když slepice vejce snáší, jsou to prostě i drsné zvuky, ale poslyšte tu fantazii na ně. Kolísá svým stříbrným hlasem, vyluzuje s rutinou hlasy jakoby z opery, pak přebíhá v tón dojemný, smutný, a hle již zase základní tón kdáčení slepice, při němž komponovati započal, z celku vyznívá...“

Určitě víte o tom, že ptačí zpěv souvisí s teritoriálním chováním a že ornitologové tím pádem mohou na nahrávku hlasu určitého druhu přilákat objekt svého pozorování – nebo někdy i jiného přírodovědce z okolí, což potom vede podle jejich individuální povahy buď ke zklamání, nebo naopak k bujnému veselí nad tou legrační záměnou. Skutečným mistrem v nahrávání byl kdysi například pan **Ing. Pavel Pelz**. Od roku 1957, kdy začínal, se mu už během prvních deseti let podařilo „ulovit na mikrofon“ prakticky všechny domácí druhy ptáků, savců i žab. Jeho unikátní kolekce záznamů se tehdy stala podstatnou součástí rozhlasového Zvukového archivu Meteor – ten byl ve své době, pokud jde o hlasy evropské avifauny, tím nejrozsáhlejším u nás a posloužil při vzniku proslulého projektu „**Hlas pro tento den**“ (1968). Další nahrávky poskytl pan Oldřich Unger a také dvě zahraniční přírodovědné redakce: BBC Bristol a Sveriges Radio. Spolupráce se západními partnery se ale stala pro projekt v době normalizace osudnou (musela být na příkaz shora přerušena), a tak tehdejší rozhlasoví posluchači přišli o jeden ze svých nejoblíbenějších pořadů. O obnovení se v druhé polovině devadesátých let zasloužil **Mgr. Miroslav Bobek** (více viz např. [zde](#)).

Vzniklo i několik zvukových nosičů, takže je možno si je pořídit nebo půjčit. A to například v Ekoporadně naší knihovny nebo dva další (které vyšly jako přílohy knih) z fondu oddělení pro dospělé: „**Zpěv ptáků a jejich hlasy**“ a „**Ptáci našich lesů a zahrady**“. Je to vynikající příležitost naposlouchat si jednotlivé kapitoly a chodit pak přírodou jako někdo, kdo „ovládá místní jazyk“. Kromě toho je velmi příjemné pouštět si záznamy třeba i jen tak pro potěšení – a to jak z nahrávek z přírody, tak z hlasů sympatických komentátorů. V naší rodině se například stalo zvykem brát si kazety z cyklu „Hlas pro tento den“ s sebou, když jedeme někam autem. Představte si tu hezkou souhru, když se za okénkem mihá jarní krajina a z reproduktoru k tomu cvrlikají rozliční opeřenci. Nebo když někde stojíte a náhodní kolemjdoucí mimoděk zaslechnou, jak z útroby vašeho vozidla houká sova nebo skřehotá žába.

Pokud byste si chtěli poslechnout třeba zrovna drozda, o němž byla řeč na začátku (a dalších 39 ptačích druhů), přijďte si k nám do knihovny pro dvojčedáčko „Ptáci našich měst a vesnic“. Naleznete v něm na-

víc i brožurku s krátkými charakteristikami, pro případ, že byste něco přeslechli z komentáře. Asi ne všechno si pak budete umět zapamatovat, ale i povšechná orientace se vám bude dobře hodit.

Výborným způsobem seznamování s ptačími hlasy jsou také komentované procházky typu „Vítání ptačího zpěvu“, „Mezinárodní festival ptactva“, „Noc slavíků“, „Soví noc“ apod. (viz např. [zde](#)), ale i výlety pořádané naší strakonickou Základní organizací Českého svazu ochránců přírody. I při nich je možné se vyptávat, kdo se to kde právě ozývá, jak vypadá, kde nejraději hnízdí... a hlavně, co je nutné k ochraně jeho přirozeného biotopu, aby se jeho hlas nakonec nepřestěhoval z přírody do přehrávačů, kde by zněl sice krásně a zřetelně, ale už jen jako ozvěna dávné minulosti... **-ah-**

Červnové zastavení

Hned na začátku, po založení našeho časopisu, jsem si říkala, že bych ráda někdy požádala pana **Bedřicha Ludvíka** o dovození otisknout v něm text jeho písničky z proslulého televizního seriálu „Paměť stromů“. Ani ne tak proto, abychom s ním čtenáře seznámili (myslím si, že kdo má rád přírodu, dávno už o něm ví), ale abychom z něj s dalšími spřízněnými dušemi mohli mít společnou radost. Asi tak, jako když se pár lidí sejde třeba u ohně a něco, co všichni znají, se zahraje na kytaru a zazpívá.

Panu Ludvíkovi jsem napsala, jeho působivé verše jsem překopírovala z internetu (i s nahrávkou se dají najít např. [zde](#)), ale to není ještě všechno – blíží se totiž **další setkání z našeho nového cyklu Vícehlasy**, který ve spolupráci s kolegyní Ivou Jonovou pro vás každé dva měsíce připravujeme, a teď v červnu přijede právě pan Ludvík a s ním ještě další velký obdivovatel stromů **Martin Patříčný**. Bude to v pondělí 13. 6. (pozvánka je na straně 10). Člověk a strom, dvě bytosti, dva světy... co říkáte, není to přesně to prvé téma pro pořad s názvem Vícehlasy? **-ah-**

Být jako on

Nemyslet na dějiny

Být jako on

Jen vrůstat do krajiny.

Prorůstat zem

A do hlubin se nořit

Dát trávě stín

A své nebe si stvořit.

Tam v korunách se člověku dech zatají

Tam v korunách se člověk a strom potkají

Tam v korunách má člověk nebe na dosah

Tam v korunách tam člověk ztrácí z času strach!

Člověk a strom

Dvě bytosti, dva světy

Člověk a strom

Dvě rozdílné paměti

Mohutný kmen

Je pevnost proti času

Obejmi jej

A strom ti dá svou spásu.

Tam v korunách se člověku dech zatají

Tam v korunách se člověk a strom potkají

Tam v korunách má člověk nebe na dosah

Tam v korunách tam člověk ztrácí z času strach!

Foto -ah-

Bedřich Ludvík

Zdraví a strava

Pátá vege grilovačka

Tradiční zakončení již páté sezóny kurzů zdravého veg(etari)ánského vaření v podobě vege grilovačky bylo na programu 24. května, a to opět s deštěm, který se očividně také stal tradicí. Sešlo se přes 30 účastníků z obou skupin strakonických kurzů. Ochutnali některé suroviny, s nimiž už se při jednotlivých lekcích potkali (seitan, sójové maso) v mírně netradičním pojetí - nakládáné v citrónové marinádě a podávané s pestem z listového špenátu. Objevily se ale také pokrmy úplně nové. Např. veganská varianta topinek máčených ve vejci nebo placky nazvané mrkváky - sladká varianta bramboráků s řepou a jablky. Více k použitým ingrediencím a postupům se dočtete na další stránce.

Jaké jsou všeobecné zásady zdravějšího grilování? Nejpodstatnější je technologický postup a samozřejmě použité suroviny. Nebezpečným (i když všeobecně rozšířeným) způsobem je grilování (zejména masa) na roštu. Při takové úpravě dochází ke skapávání tuku (bohatého na nasycené mastné kyseliny) do ohně, kde za vysokých teplot vznikají poměrně nebezpečné zplodiny (některé i karcinogenní) a zpětně kouřem kontaminují grilovanou potravinu. Lepším postupem je využít od ohně oddělenou plochu - nejlépe grilovací kámen. Grilování si pak můžeme představit jako smažení na pánvi s malým množstvím oleje. Důležité je také dodržení správné (spíše nižší) teploty, aby nedocházelo k přepalování tuků. Doporučení k použitým potravinám je totožné se zásadami probíranými v rámci tohoto seriálu. Dobře jsou využitelné nejrůznější alternativy masných výrobků. **-ji-**

Topinky ve vejci bez vejce

Ingredience: celozrnný chléb, tofu natural, voda (200 ml), rostlinný olej (2 lžíce), škrob (2 lžíce), černá sůl (lžička), kurkuma (lžička), majoránka (lžíce), drceň pepř

Postup přípravy: Tofu umixujeme dohledka s vodou a ochucujícími ingrediencemi kromě majoránky, kterou přidáme až po mixování. Ve směsi máčíme plátky chleba a smažíme na pánvi nebo grilujeme na kameni na malém množství oleje.

Citrónová marináda

Ingredience: citrónová šťáva (3 lžíce), rostlinný olej (5 lžic), dijonská hořčice (lžička), sůl (lžička), hnědý cukr (lžička), drceň barevný pepř, libovolná bylinka

Postup přípravy: Důkladně promícháme všechny ingredience. Do marinády nakládáme nejlépe nasákové suroviny ke grilování (předpřipravené sójové

Foto Andrea Sedláčková

plátky, seitan...), ale i libovolnou zeleninu.

Špenátové pesto

Ingredience: čerstvý listový špenát (cca 150 g), nejmenší podrcené mandle, případně jiné ořechy (5 lžic), lahůdkové droždí (3 lžíce), rostlinný olej (cca 50 ml), sušený česnek (lžička), sůl (lžička)

Postup přípravy: Vše důkladně umixujeme ve výkonném sekáčku nebo mixéru.

Mrkváky nasladko

Ingredience: menší červená řepa, dvě mrkve, dvě menší jablka, trocha soli, hnědý cukr (2 lžíce), celozrnná hladká pšeničná nebo špaldová mouka (cca šálek), rostlinný olej

Postup přípravy: Řepu, mrkve a jablka nastroháme nahrubo. Ochutíme cukrem a trochou soli, spojíme celozrnnou moukou do vlhčího těsta. Tvoříme podobné placky jako na bramboráky a smažíme na mírném ohni (těsto rychle hnědne). -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po - Čt: 7:30 - 16:00, Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková, Vilém Hrdlička, Jakub Kadlec, Eva Legátová, Zuzana Drábková Trojanová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Alena Hrdličková

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2016

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE